

MISIUNI MILITARE BRITANICE ÎN ALBANIA. 1939-1943

Remarca notorie a primului ministru britanic Neville Chamberlain despre Cehoslovacia - "a far away country of which we know nothing" - poate fi mai bine aplicată Albaniei care era o țară și mai îndepărtată și mai învăluită în mister. Desigur, Chamberlain fusese total neinspirat cu o astfel de afirmație. Chiar și Albania nu era într-un totu o carte închisă pentru anumite departamente ale cabinetului britanic. În anii '30 se aflau răspândiți în toată peninsula Balcanică o mulțime de agenți britanici.

Cu toate acestea, Albania, cu o populație ce depășea cu puțin 1 milion de locuitori era în preajma celui de-al doilea război mondial destul de obscură. Chiar și pentru standardele balcanice gradul de înapoiere al țării era ridicat, fără a se mai face referiri la standardele vest-europene. Cu excepția unei minorități intelectuale, grupată în unul sau două orașe, starea generală a societății poate fi comparată cu anumite regiuni din Africa tropicală sau din Europa Occidentală a secolului al XV-lea. Numai o treime din copiii Albaniei interbelice primeau o oarecare educație. Nu existau căi ferate, iar în cea mai prosperă regiune a țării - Valea Mati - ofițerii britanici, ajunși aici în 1944, au observat că ferestrele caselor nu aveau geamuri.

Albania este o țară mică (28748 km²) dar ocupă o poziție strategică importantă, situându-se la numai 30 de km. de Italia și străjuind intrarea în Marea Adriatică. Alte avantaje rezidă în bogatele zăcămintele de petrol, crom și bitum de care italienii și germanii s-au arătat a fi foarte interesați.

Timp de patru secole Albania s-a aflat sub dominație otomană, consecința fiind islamizarea populației în proporție de 70%. Independența și-a câștigat-o în contextul creat de războaiele balcanice, la 28 noiembrie 1912. Wilhelm de Wied, nepotul reginei Elisabeta a României a rezistat pe tronul Albaniei numai 6 luni (martie-septembrie 1914).

Ca în alte state din sud-estul Europei și în Albania democrația parlamentară nu a înflorit. Problemele erau cauzate de luptele interne pentru putere, dar existau și cauze adiționale izvorâte din divizarea Albaniei, care împreună cu starea generală de înapoiere, determinau probleme cu totul speciale. Albanezii erau, fără îndoială, nu unul ci două popoare - Gheg și Tosk - vorbind dialecte diferite și locuind nordul, și respectiv sudul țării. Vorbitorii de dialect *gheg* locuiau frumosele dar săracele regiuni din nordul Albaniei. Majoritatea erau musulmani dar nu trebuie neglijată nici importanța comunității romano-catolice din nord-vest. Societatea lor a fost comparată adesea¹ cu clanurile scoțiene de la începutul secolului al XVIII-lea. Vorbitorii de *tosk* erau în marea majoritate agricultori săraci incluzând însă și câțiva muncitori industriali. Șefii clanurilor de aici erau mari latifundiați, în majoritatea musulmani. Există în sudul țării o minoritate ortodoxă aflată sub influența Greciei. Nu trebuie neglijate nici minoritățile albaneze din Iugoslavia (Kosovo și Macedonia) care vor produce dificultăți partizanilor albanezi în timpul celui de-al doilea război mondial.

Pentru a înțelege și mai bine ce reprezenta Albania în preajma anului 1939, vom aminti și câteva trăsături ale vieții politice albaneze. Nu existau partide politice în sensul european al termenului, ci două grupări rivale, pe care privindu-le ca reprezentând stânga sau dreapta pe eșichierul politic, am săvârși o mare eroare.

Marii proprietari de pământ și șefii de clanuri din nord și părțile meridionale ale țării îl sprijineau pe Ahmed Zogu, el însuși membru al unei puternice familii de dialect *gheg*. Celălalt grup, în care se aflau un fel de liberali reformatori și radicali, era condus de episcopul ortodox cu studii la Harvard, Fan S. Noli, vorbitor de dialect *tosk*. Acesta din urmă a câștigat puterea în urma unei lovituri de stat îndreptată împotriva guvernului dominat de Zogu, la acea dată ministru de interne. La 16 iunie 1924 Noli devine președinte al Albaniei.

Imediat după formarea guvernului, Noli a prezentat un program ce proclama abolirea reminiscentelor feudale și introducerea libertăților democratice, inclusiv reforma agrară. Opoziția internă și cea externă (Anglia, Franța) - aceasta din urmă legată de faptul că guvernul Fan S. Noli a

---

¹ Margaret Hasluck, *The written law in Albania*, London, 1954 și *A handbook of Serbia, Montenegro, Albania and adjacent parts of Greece*, prepared by Geographical Section of the Naval Intelligence Division, Naval Staff Admiralty, London, 1920.

fost primul care a recunoscut puterea sovietică - a dus la răsturnarea lui în 1925. Revenit ca președinte al țării, Ahmed Zogu a instituit un regim autoritar încurajând inițial relații strânse cu Italia, atât economic (mica industrie care exista se afla în cea mai mare parte în mâna italienilor), cât și militar (armata albaneză era instruită în special de ofițeri italieni). Zogu, care în 1927 a sporit puțin imaginea ruritariană a țării sale prin gestul de a se autoproclama rege sub numele de Zogu I, s-a străduit să limiteze influența crescândă a Italiei, de exemplu, aducând ofițeri britanici care să antreneze forțele de poliție. Aceste eforturi l-au ofensat pe Mussolini și ajutorul financiar a fost oprit, dar numai pentru o scurtă perioadă. Albania avea nevoie de Italia și un nou acord a fost încheiat.

În 1939, Mussolini a decis că trebuie să acționeze repede pentru crearea noului său Imperiu Roman și pentru a-l opri pe Hitler în a acapara toată gloria. Prin urmare a invadat Albania - o ușoară opțiune și un pas necesar pentru extinderea în Balcani - pe 7 aprilie 1939. Cu excepția Durrës-ului, unde a fost organizată o rezistență scurtă, condusă de maiorul de jandarmerie Abas Kupi, italienii au întâmpinat doar mici dificultăți și în câteva zile întreaga țară a fost ocupată. Zogu a plecat către Grecia, apoi la Londra și un guvern-marionetă a fost instalat la Tirana. Sunt zile despre care nu știm aproape nimic. Iată de ce trebuie să apelăm la istoria orală.

Begir Ajazi², trăitor al acelor vremuri, interpretul de limbă engleză al lui Abas Kupi pe lângă misiunile britanice, ne povestește evenimentele petrecute la începutul lunii aprilie 1939: "Atacul Italiei contra Albaniei era rezultatul unui acord dintre Mussolini și Hitler. Totul era decis. Albania fusese sortită ocupației. În timpul zilelor ce au premers atacului italian, autoritățile centrale (Parlament, Guvern, Rege) se aflau în dezbateri permanente. Mussolini continua să trimită propuneri în Albania. Dar aceste scrisori erau luate în discuție de autoritățile albaneze și imediat li se răspundea. Atunci Mussolini trimite un ultimatum prin care cerea Albaniei să accepte totul ca și cum s-ar fi bătut și ar fi pierdut. (...).

În aceste condiții, regele, la înțelegere cu parlamentul și guvernul, pe 6 aprilie 1939, declară război Italiei ca răspuns la nota ultimativă. Nefiind sigur de fidelitatea ofițerilor săi, regele Zogu a numit comandant al operațiunilor (avea 4 generali) pe un maior de jandarmerie - Abas Kupi. I-a ordonat să lupte o zi, cel mult două. Regele știa că armata albaneză nu putea rezista, dar acele zile de rezistență aveau să fie un document istoric că Albania nu s-a unit benevol cu Italia ci s-a opus și a pierdut războiul. Propaganda mussoliniană dorea să afirme că nu au existat ostilități, iar italienii au fost invitați în Albania. Pentru a spulbera această dorință a lui Mussolini, Zogu a declarat război Italiei. Acest război de numai două zile a plasat Albania în poziția unui stat ocupat de Axă, iar regele a devenit erou al luptei pentru apărarea patriei sale. Data atacului a fost stabilită de Mussolini prin ambasadorul său de la Tirana - Jacomoni - ce avea agenți la curte și a coincis cu nașterea reginei Geraldina, când Zogu era preocupat. (...)

Grecia nu permitea intrarea regelui Zogu pe teritoriul său iar accesul a fost în cele din urmă permis grație generalului englez Hill care a telefonat la Londra și astfel guvernul britanic a intervenit pe lângă autoritățile de la Atena.

6 aprilie 1939: în timpul nopții cortegiul regal s-a îndreptat spre Korçea. Regina, care tocmai îl născuse pe prințul Leka, fusese pregătită de drum. Seara au petrecut-o într-o casă din satul Zemblaku. A doua zi au trecut granița peste 100 de mașini.

În cele din urmă un număr de personalități albaneze l-au invitat pe Mussolini să ocupe Albania. Adversari ai lui Zogu, au fost ușor de convins, Mussolini promițându-le că-l va împușca pe rege și nimic mai mult. La cinci luni, după ce albanezii își vor crea propriul guvern armata italiană se va retrage.

Atunci, dacă vor crede că e oportun albanezii puteau alege pe unul din verii lui Victor Emanuel la III-lea (Ducele d' Aosta, Ducele d' Abruzzi etc.) ca rege al Albaniei. Crezând aceste promisiuni, fruntașii Albanezi - Verlaci (mare proprietar de pământ), Mustafa Markgijoni (căpitan din Mirădița) și alții - au acceptat să-l invite pe Mussolini."

² Beqir Ajazi - s-a născut la 20 iulie 1920 la Dibra (Macedonia). Tatăl său a fost un apropiat al regelui Zogu, arestat în 1924 de regimul Noli și eliberat în 1925 de Zogu. Între 1932-1940 urmează cursurile gimnaziale la Liceul francez de la Korçea, unde îl are ca pedagog pe Enver Hoxha. Între 1941-1942 a fost student la Facultatea de Litere-Istorie-Geografie a Universității din Padova. În iunie 1943 se întoarce în Albania fiind oprit de Abas Kupi. Între timp era ziarist la cotidianul "Bashkimi Kombi" din Tirana. la sfârșitul anului 1943 își întreprinde activitatea de jurnalist și se alătură misiunii britanice conduse de Julian Amery (fiul lui Leopold Amery-guvernatorul Indiei). Este ultimul participant în viață al Congresului de la Zal I Herrit care la 21 noiembrie 1943 a pus bazele Partidului Regalist "Mișcarea pentru legalitate" avându-l în frunte pe Abas Kupi.

Atitudinea britanică față de Albania

La începutul celui de-al doilea război mondial, Albania cântărea foarte puțin în calculele tuturor Puterilor, cu excepția Italiei. Marea Britanie era interesată de neutralitatea acesteia din urmă și spera să realizeze un fel de "Balkan Bloc" incluzând Turcia, care ar fi capabil să reziste presiunilor germane, fiind dispusă la acordarea de garanții diplomatice și militare. Franța, mai grijulie față de posibilele reacții ale Italiei și mai ambițioasă, a căutat să promoveze o schemă pentru un eventual front militar în Balcani cu centrul la Salonic. Planul s-a dovedit nerealist, mai ales că în 1940 însăși Franța cade.

Uniunea Sovietică era interesată să culeagă fructele agresiunii germane în estul și centrul Europei. Cu atenția întotdeauna ațintită asupra strâmtorilor Bosfor și Dardanele, Uniunea Sovietică a încercat să împingă guvernul turc la semnarea unui tratat, dar singurul tratat pe care Turcia l-a încheiat a fost cu Marea Britanie.

Țările balcanice au văzut ce s-a întâmplat cu Statele Baltice, Polonia, Finlanda, ca rezultat al vecinătății cu Uniunea Sovietică, exprimând astfel temeri mai mari față de soviete decât față de Germania. Și dacă aceste temeri mai necesitau o justificare, Uniunea Sovietică a dovedit-o din nou prin anexarea Basarabiei și Bucovinei de nord (iunie 1940), ca o modalitate sovietică de a celebra căderea Franței.

Marea Britanie și Franța - înainte de capitulare, erau preocupate de relațiile cu Italia, Grecia, Iugoslavia, Bulgaria și România. Albania intră în calculele lor numai în măsura în care această țară avea tangență cu statele enumerate mai sus.

"Țara Vulturilor" constituia deci un factor secundar în orice caz. Cu toate acestea ar fi fost obișnuit ca anii ce au urmat să se vorbească de Albania ca de o primă victimă a agresiunii fasciste. Totuși, nu acesta a fost limbajul de după 7 aprilie 1939.

Manifestarea Italiei ca "protector" al regimului Zogu nu era privită ca fiind contrară intereselor Albaniei. Independența Albaniei s-a dovedit precară de la proclamarea ei la 28 noiembrie 1912, iar viabilitatea acestui act era pusă mereu la îndoială. Interesele britanice în Marea Mediterană la nivelul anului 1939 și începutul anului 1940 erau de a ține Italia neutră. Această politică ducea evident la acceptarea tacită a anexării Albaniei. De altfel, guvernul britanic și-a exprimat acordul în acest sens prin numirea unui nou consul general la Dürres.

La 11 iunie 1940 Italia a intrat în război de partea Germaniei, iar ulterior, mareșalul Petain al Franței a semnat un armistițiu cu aceasta. În 19 iunie, guvernul britanic, răspunzând unei interpelări parlamentare, a afirmat că-și rezervă libertatea de acțiune în conformitate cu acțiunile Italiei din Mediterana, nordul și estul Africii. Aceasta înseamnă că recunoașterea anexării de către Italia a Albaniei devenea caducă, iar guvernul britanic era acum gata în a-și defini o nouă poziție în ceea ce privește viitorul Albaniei, numai dacă albanezii doreau.

Din motive variate aceștia nu găseau de cuviință să o facă. Regele Zogu și regina Geraldina s-au mutat în Anglia din Franța, dar numai ca persoane particulare refugiate și nu ca monarhi în exil, ca urmare a invadării țării de către o putere a Axei. Nu exista nici un guvern în exil și nici o perspectivă de a-l forma. Mai importante, în ceea ce privește politica britanică în Balcani, erau pozițiile Greciei și Iugoslaviei.

Grecia era cunoscută pentru pretențiile sale asupra Epirului de Nord, teritoriu ce constituia sudul Albaniei și se știa că dacă armatele grecești vor invada acest teritoriu, Iugoslavia va anexa partea de nord a Albaniei.

Nimeni nu putea prevedea care va fi viitorul Albaniei ca stat. În orice caz interesele Greciei și Iugoslaviei, state supuse amenințării militare italiene și germane, erau mult mai importante pe termen scurt.

Italia a atacat Grecia pe 23 octombrie 1940. În noiembrie și decembrie armata greacă i-a respins pe italieni în sudul Albaniei. Succesele grecești împotriva Italiei erau un mare punct câștigat, dar numai la nivelul local. În umbră apărea marele pericol reprezentat de armata germană. S-a hotărât atunci susținerea Greciei chiar cu ajutor militar britanic direct. Ajutorul a fost însă prea mic, iar Grecia a fost în cele din urmă invadată.

În condițiile pierderii Iugoslaviei și Greciei, Albania a intrat în orbita cercurilor de la Londra. Agenții britanici membrii ai MI(R), o branșă a Biroului de Război, care avea drept scop instigarea populației din teritoriile ocupate de agresor și Secțiunea D a SIS (Secret Intelligence Service), au făcut o serie de evaluări în vederea penetrării Albaniei dinspre Iugoslavia, în primăvara anului 1940.

Povestea acestor episoade le găsim expuse în memoriile participanților activi: Julian Amery³ și Sir Alexander Glen⁴. Acțiunile lor au fost sortite eșecului. Guvernul iugoslav nu a putut fi convins să acționeze după lovitură de stat din martie 1941 și mica forță a albanezilor coordonată de ofițerul britanic, locotenent-colonelul Oakley-Hill, a fost anihilată fără dificultate de către italieni.

În excelenta analiză a "Politicii britanice în sud-estul Europei", Elisabeth Barker a început capitolul referitor la primele planuri britanice de a se infiltra în Albania, înșiruind motivele pentru care a fost aleasă această țară ca prim experiment britanic de a încuraja războiul de gherilă în sud-estul Europei: "the tiny, remote mountainous country... seemed just the right place"⁵.

Dezvoltarea politico-socială a Albaniei, de care am vorbit mai devreme, diferențele regionale erau prea pronunțate iar puternicul sentiment național al elitelor albaneze nu a putut fi imediat canalizat spre a deveni o armă politică. Acestea sunt, pe scurt, cauzele pentru care planurile britanice s-au concretizat abia între 1944-1945. În aceste condiții Serviciul Executiv de Operații (SOE)⁶, cu sediul la Londra și coordonat de Hugh Dalton, a pus capăt activității Secției D și MI(R), aceasta se întâmpla în toamna anului 1940.

La începutul anului 1941 s-a încercat readucerea în scenă a regelui Zogu. Când guvernul grec a fost consultat despre această idee, replica a venit pe 12 februarie 1941 de la Koryzis - succesorul generalului Metaxas - era destul de răspicată. Regele Zogu era aspru criticat ca "persecutor inuman al oponentilor politici și minorității grecești din Albania"⁷.

Chiar și fără atitudinea Greciei opinia Foreign Office-ului era nefavorabilă regelui Zogu.

În martie 1941 au ajuns la Londra rapoarte de la Belgrad privind acțiunile împotriva italienilor din Albania (probabil acțiunile lui Myshim Peza, un lider local). Foreign Office-ul își puna întrebarea dacă ar fi bine ca BBC-ul să transmită un mesaj de încurajare albanezilor însă opoziția fermă a lui Sir Michael Palairt, ambasadorul britanic la Atena, a descurajat din nou inițiativa.

Guvernul iugoslav era mai puțin incisiv în ce privește Albania decât guvernul grec, dar atitudinea sa era de asemenea negativă în prima jumătate a anului 1941.

Cea mai importantă declarație referitoare la Albania a guvernului elen a fost făcută de către generalul Metaxas, atunci prim-ministru al Greciei, în 1940. Vorbind la radio pe 22 noiembrie 1940, cu ocazia cuceririi orașului Korcea din Albania de către forțele grecești, a afirmat (într-o versiune publică într-un ziar de limbă franceză ce apărea la Atena): "Nous luttons non seulement pour notre existence mais pour les autres peuples Balkaniques aussi et pour la libération de l'Albanie"⁸. Această scurtă declarație privind dreptul Albaniei la independență era și mai scurtă în ce privește acceptarea frontierelor Albaniei interbelice. Când guvernul britanic a sugerat că Congresul Iugoslav ar trebui să dea o declarație mergând tot atât de departe ca și Generalul Metaxas, replica ce a venit de la Belgrad (2 aprilie 1941) afirma că iugoslavii nu se pot hazarda în astfel de anunțuri atâta timp cât nu sunt implicați în război. Patru zile mai târziu, pe 6 aprilie, bombardamentele germane asupra Belgradului începeau. Iugoslavia a fost repede înfrântă și dezmembrată.

Ceva mai târziu, în cursul anului 1941, Ministrul de Externe al Guvernului Regal Iugoslav în exil, Momcilo Nincic, a dat totuși o declarație însă mai mult decât formală. La 1 noiembrie 1941 Sir George Rendel, ambasadorul britanic pe lângă guvernul iugoslav în exil, afirma că acesta din urmă era de acord cu independența Albaniei însă numai sub protecție greco-iugoslavă.

În acest timp, sensibilitățile naționale grecești, inclusiv sentimentele grecești față de Albania, au devenit exacerbate sub impactul înfrângerii suferite în urma intervenției germane. Într-un discurs ținut la radio pe 22 iunie 1941, președintele Consiliului de Miniștri al Grupului grec aflat în exil, Tsouderos, se referea la "semisălbaticii din Albania", pe care îi descria ca "adepti ai Italiei"⁹.

³ Julian Amery, *Sons of the eagle*, London, Macmillan, 1984, p. 24-43; Idem, *Approach March. A venture in Autobiography*, London, Hutchinson, 1973, p. 158-165, 171-185, 225-229.

⁴ Alexander Glen, *Footholds against a whirlwind*, London, Hutchinson, 1975, p. 41-60.

⁵ Elisabeth Barker, *British Policy in South-East Europe in the Second World War*, London, MacMillan, Press, 1976, p. 70.

⁶ S.O.E. a fost creat în iulie 1940 de către cabinetul de război, în cursul reorganizării agențiilor existente. Organizația a fost inițial sub directă îndrumare a lui Hugh Dalton, ministrul Economiei de Război. Pentru mai multe detalii privind începuturile și activitatea SOE vezi: David Stafford, *Britain and European Resistance, 1940-1945. A survey of the Special Operations Executive*, Toronto, University of Toronto Press, 1980 și Elisabeth Barker, *op. cit.*

⁷ Reginald Hibbert, *Albania's national Liberation struggle: the bitter victory*, Printer Publishers, London and New York, 1991, p. 32.

⁸ *Ibidem*, p. 33.

⁹ *Ibidem*.

Ceva mai târziu a pus înainte cererile grecești privind Epirul de Nord într-o eventuală înțelegere postbelică. Acest aspect a fost în măsură de a îndepărta Foreign Office-ul de la o eventuală înțelegere cu Grecia.

Către sfârșitul anului 1941, ministrul de externe a vizitat Moscova și a devenit primul demnitar occidental care a avut o vedere generală asupra obiectivelor ambițioase și așteptărilor în materie de politică externă ale Uniunii Sovietice, o întâlnire de primă mână cu intransigența tehnicilor diplomației sovietice. La data de 16 decembrie, Stalin a înaintat propunerile pentru o alianță în vederea asistenței militare în timpul războiului, pentru un acord referitor la reconstrucția Europei după încetarea ostilităților și pentru conținutul eventualelor tratate de pace. Totodată, se preciza că un acord final ar trebui să fie însoțit de un protocol secret în zece puncte. Aceste puncte priveau concesiile teritoriale în favoarea Uniunii Sovietice în Europa de Est, care ar afecta Cehoslovacia, Ungaria, România, Iugoslavia, Italia, Turcia, Bulgaria și Austria, ba chiar și țări vest-europene. Unul dintre aceste puncte sugera că Albania trebuie să rămână stat independent.

Negocierile pentru un tratat anglo-sovietic au continuat timp de 4 luni după vizita de la Moscova și au fost finalizate în mai 1942, când Vyaceslav Molotov a vizitat Londra. Textul final semnat la 26 mai era un pact de asistență mutuală pe 20 de ani din care lipseau ajustările teritoriale amintite. În același timp, trebuiau găsite soluții pentru a obține cooperarea liderilor sovietici într-o manieră responsabilă pentru pregătirea ordinii postbelice ale cărei obiective principale erau prevenirea unei eventuale agresiuni germane și reconstrucția politică și economică a țărilor eliberate. Pentru moment, diplomația britanică insista ca Uniunea Sovietică să continue a fi combatant activ împotriva Germaniei cu toate înfrângerile suferite și în ciuda ajutoarelor limitate care, pentru moment, puteau fi oferite de Marea Britanie și Statele Unite. Marea Britanie era gazda guvernelor aflate în exil și se aflau aici suveranii Greciei, Iugoslaviei, președinții Cehoslovaciei și Poloniei. Ipoteza de la care toți gândeau reconstrucția postbelică a acestor țări era ca aceste guverne să fie reinstalate când Germania va fi înfrântă. Noua idee despre viitorul acestor țări ce câștiga cât mai mulți oficiali în 1941 și 1942 era formarea unei confederații sau uniuni între Grecia și Iugoslavia, ca și între Polonia și Cehoslovacia. Un acord între Regatul Grec și Regatul Iugoslaviei privind constituirea unei Uniuni Balcanice a fost semnat la Londra de către guvernele în exil ale celor două țări la 15 ianuarie 1942. La semnarea acordului a fost prezent și Anthony Eden. Se prevedea în termeni foarte generali constituirea unor organisme politice, economice, financiare și militare ce vor funcționa deasupra celor naționale. Speranța era ca și România și Bulgaria să devină în perspectivă membri ai Uniunii. Secretarul de Stat Anthony Eden se arăta însă destul de neliniștit în privința complicațiilor ce puteau să apară pe această temă în relațiile cu Uniunea Sovietică. Ideea unei uniuni în Balcani sau a unei confederații în paralel cu alta central-europeană (Polonia-Cehoslovacia) era legată de mai vechea strategie din perioada interbelică a cordonului sanitar sau a antantelor.

O uniune balcanică cu Grecia și Iugoslavia – membri fondatori – și în ultimă instanță cu Bulgaria ar fi oferit în opinia Foreign Office-ului o cale mai ușoară de rezolvare a problemei albaneze. Dacă ar fi fost văzută cu ochi buni și de către albanezii înșiși este desigur o altă chestiune.

Înainte de toate Albania avea nevoie să fie restabilită ca stat național înainte de a fi inclusă într-un organism supranațional. Către sfârșitul anului 1942, ambasadorul sovietic Bogomolov pe lângă guvernele în exil de la Londra, și-a exprimat ostilitatea în legătură cu înțelegerile încheiate între guvernele regale ale Greciei și Iugoslaviei și cele ale Poloniei și Cehoslovaciei. De altfel, evoluția ulterioară a evenimentelor a făcut ca acordurile încheiate să fie total irelevante.

Pe data de 30 martie 1942, Pierson Dixon de la Southern Departement¹⁰ a finalizat o analiză profundă a chestiunii albaneze. Raportul său dă o viziune clară și comprehensivă asupra atitudinii guvernului britanic față de Albania până în 1942 și se încheie cu o serie de recomandări: "1. Guvernul Majestății Sale trebuie să facă o declarație publică în privința viitorului Albaniei de îndată ce promisiunea către guvernul sovietic privind frontierele din 1941 este făcută publică. 2. Această declarație ar trebui să aibă forma unei întrebări și al unui răspuns ca urmare a unei interpretări în Parlament, în următorii termeni: Guvernul Majestății Sale, care simpatizează cu lupta albanezilor, printre primele victime ale agresiunii fasciste, dorește să vadă Albania eliberată de sub jugul italian și să-și recapete independența. Forma regimului și a guvernării care va fi introdusă în Albania va fi o problemă a albanezilor înșiși pe care o vor decide la sfârșitul războiului. 3. Înaintea acestei declarații guvernul grec și cel iugoslav ar trebui informate asupra intenției noastre și dacă, așa cum anticipăm, își

¹⁰ Mai târziu Sir Pierson Dixon, Ambasador la Praga, ONU, și la Paris.

vor intensifica presiunile în vederea revendicărilor de teritorii albaneze, îi vom invita la discuții preliminare pe acest subiect. 4. Cât mai curând, după această declarație, regele Zogu trebuie informat că Guvernul Majestății Sale nu este pregătit să-l susțină pentru recuperarea tronului, acest lucru fiind un proces natural la sfârșitul războiului. 5. Propaganda trebuie intensificată la BBC în ce privește Albania iar staff-ul deja existent la SOE trebuie întrebat asupra posibilităților de activități subversive în vederea stimulării rezistenței anti-italiene¹¹.

La 17 decembrie 1942, o declarație politică a fost făcută de către guvernul britanic privind Albania. Declarații similare, aproape în același timp, au fost făcute de guvernul american și de cel sovietic. Numai britanicii însă au adus aminte de frontierele Albaniei și de o eventuală confederație în Balcani.

Misiunile britanice până în 1942¹²

Activitățile Serviciului Executiv de Operații cu privire la Albania sunt neobișnuit de clar expuse într-un memorandum al Secțiunii D a Secret Intelligence Service către Ministerul de Externe.

Ele au început în 1940 înainte ca Italia să intre în război. MI(R) din cadrul Biroului de Război, a cărui specialitate erau activitățile subversive, a propus o schemă pentru o rebeliune împotriva regimului italian din Albania și a cerut Secțiunii D a SIS să întreprindă câteva studii preliminare. Secțiunea D era cel mai bine plasată în Iugoslavia și a contactat refugiați albanezi care ar fi putut coopera. Intenția era ca după stabilirea unor canale sigure de comunicație responsabilitatea să treacă în sarcina autorităților militare din MI(R). Reprezentanții Secțiunii D de la Belgrad au stabilit legături cu 3 grupări care deja activau în Iugoslavia și din Iugoslavia în Albania.

Una dintre acestea era condusă de fostul Ministru iugoslav la Tirana, Jovan Djonovic, și își avea sediul la Podgorica în Muntenegru; activă la Shkodra (oraș din Nordul Albaniei) și în nordul Albaniei. O altă organizație era condusă de Colonelul Kokosi și își avea cartierul general la Dibra (aproape de frontieră cu Macedonia), activând în jurul Lacului Ohrid. A treia îl avea în frunte pe Gani Beg Krukeziu și opera în Kossovo. Influența familiei Kryeziu făcea ca acest ultim grup să fie cel mai puternic.

Către sfârșitul lunii iunie 1940 (Italia a intrat în război pe 11 iunie) Secțiunea D a înregistrat progrese semnificative. Dacă 5000 de puști ar putea fi date acestor grupări o diversiune eficientă s-ar putea declanșa în părțile de nord ale Albaniei. La acea dată ideile MI(R) privind o acțiune în Albania fuseseră amânate; și a fost consultat în această privință Comandantul Șef pentru Orientul Mijlociu, Generalul Archibald Wavell (mai târziu Mareșal Lord Wavell), care s-a opus categoric organizării unei răscoale în Albania, cel puțin pentru moment.

La începutul lunii iulie instrucțiunile trimise reprezentanților Secțiunii D aflați la Belgrad prevedeau menținerea contactelor și chiar intensificarea lor dar li se interzicea precipitarea evenimentelor, cu atât mai puțin declanșarea unei răscoale.

În iunie, Secțiunea D a inițiat câteva activități privind Albania la Atena. Ofițerii ajunși aici au căutat să intre în contact cu exilații albanezi din Grecia și din Turcia, să încerce recrutarea unora dintre ei cu care ar urma să declanșeze o serie de sabotaje în cazul în care Italia ar ataca Grecia. Contactele individuale erau foarte promițătoare deoarece fuseseră încredințate unor persoane care deja îi cunoșteau pe exilații albanezi, ca ofițeri britanici chemați de regele Zogu să instruiască forțele de jandarmerie înainte de 1939. Colonelul Frank Stirling a fost trimis la Istanbul, locotenent-colonelul Oakley-Hill la Belgrad, și maiorul Cripps la Cairo. La Atena antropologul scoțian Margaret Hasluck ce fusese expulzată de italieni în 1939 după 13 ani de prezență continuă în Albania, coordona un centru de instrucție privind Albania.

Pe 7 aprilie 1941, Gani Beg Kryeziu împreună cu frații și adepții săi, acompaniați de Oakley-Hill au pătruns în Albania din Kossovo cu o mică forță de 300 de oameni, fără posibilitatea de a fi aprovizionați. În scurt timp s-au înrolat câteva sute de albanezi, dar Iugoslavia fiind invadată au fost nevoiți să se împrăștie. Oakley-Hill a devenit curând prizonier la germani iar frații Kryeziu la italieni.

Secțiunile SOE de la Belgrad și Atena au fost retrase în urma ocupării Iugoslaviei și Greciei. Pentru anii 1941 și 1942 activitatea a constat în discuții cu grupările albanezilor în exil la Istanbul și Cairo.

¹¹ *Ibidem*, p. 37.

¹² Vezi jurnalele ofițerilor britanici participanți: Amery, J., *op.cit.*, Davies, Trotsky, *Hirian Venture*, London, The Bodley Head, 1952; Foot, M.R.D., *Resistance*, London, Eyre Methmen, 1976, Idem, *SOE*, London, Mandarin, 1984; Glen, A., *op. cit.*; Kemp, P., *No colours or crest*, London, Cassell, 1958; Simley, D., *op.cit.*; Tilman, H.W., *When men and mountains meet*, Cambridge, CUP, 1946.

Abia la sfârșitul lunii aprilie-începutul lunii mai 1943 maiorul Billy McLean, căpitanul David Smiley și locotenentul Garry Duffy - expert în explozibili - au intrat în Albania din Grecia.

ȘTEFAN GH. POPESCU
Universitatea "Valahia"
Târgoviște

BRITISH MILITARY MISSIONS IN ALBANIA 1939-1943

SUMMARY

Albania was the only country in the occupied Europe, which did not have any of the Allied armies march into or through it. Its fate, therefore, rested in the hands of those who managed to constitute a mass resistance movement within the country. The British liaison officers who were sent in by SOE had on the whole little or no idea of the chequered history of SOE's earlier attempts to achieve something in Albania or of the somewhat haphazard growth of the SOE organisation in maritime Cairo, or of the relatively scanty resources which lay lochaind their effort in the Balkans. Their mission was to prosecute the war against Italy and Germany and eschew politics.